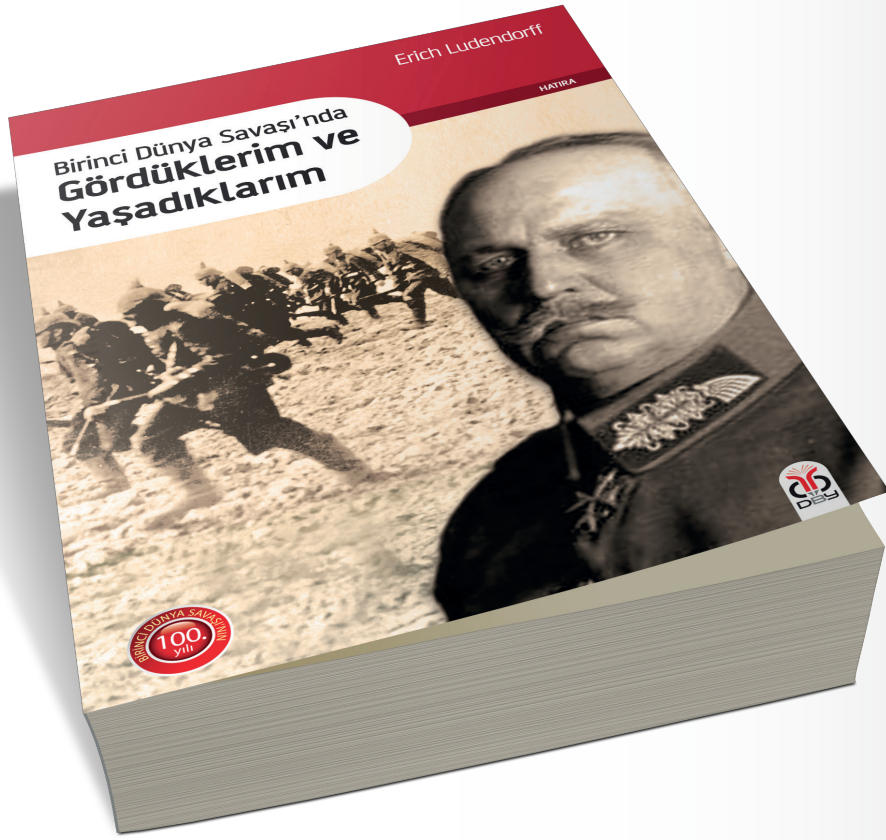

Erich Ludendorff

Birinci Dünya Savaşı'nda Gördüklerim ve Yaşadıklarım

HATIRA

Erich Ludendorff

Birinci Dünya Savaşı'nda Gördüklerim ve Yaşadıklarım

Yayına Hazırlayan
Asiye Yıldırım

© DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI, 2014

DBY: 16
Hatıra: 11

ISBN: 978-605-4635-10-8
Sertifika No: 18188

Birinci Baskı:
İstanbul, Eylül 2014

Yazar:
Erich Ludendorff

Yayın Yönetmeni:
İrfan Güngörür

Yayına Hazırlayan:
Asiye Yıldırım

Editör:
Ersan Güngör

Sayfa Düzeni:
Mehmet Ali Başpehlivan

Kapak Uygulama:
Ömer Faruk Yıldız

Baskı/Cilt:
Şenyıldız Matbaacılık Yay. Ltd. Şti.
Gümüşsuyu Cad. Işık Sanayi Sitesi No: 19/102
Topkapı / İstanbul Tel: 0212 483 47 91-92
(Sertifika No: 11964)

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

İçindekiler

» Sunuş	7
1. Cilt	
» Birkaç Söz	13
» Ludendorff'un Harp Hatıraları	15
» <i>Fransız Generallerinden Bover'in Bir Açıklaması</i>	15
» Mukaddime.....	23
» Düşündüklerimiz ve Yaptıklarımız.....	25
» <i>Liege</i>	46
» Doğudaki Erkân-ı Harp Reisliğim	61
» <i>Tannenberg</i>	61
» 1914 Sonbaharında Lehistan Seferi	89
» Masuria'da Kış Meydan Muharebesi.....	127
» Rusya'ya Karşı 1915 Yaz Seferi.....	151
» 1915 Ekim - 1916 Haziran Kovno'da Doğu Genel Kumandanlığı Karargâhı.....	185
» <i>Sükûnet Devri</i>	185
» Doğuda Muharebe ve Buhran.....	217
» 1916 Ağustos'unda Doğu Cephesi'nde Ordu Başkumandanlığı'nın Sınır Genişletmesi ve Yetki Alanı.....	239

2. Cilt

» Genel Karargâh Erkan-ı Harbiye Birinci Reis-i Saniliğim.....	251
1916 Sonbaharındaki İtilaf Taarruzu	251
1916 Senesi Sonundaki Vaziyet	309
» Bir Çare Olarak Harbin Uzatılmasının Yolları ve Harp Koşulları.....	331
» 1917 Senesi İlk Yarısında İtilaf Taarruzu	405
» Flanders Meydan Muharebesi ve Rusya'nın Çöküşü.....	471
1917 Yazı ve Sonbaharı	471

3. Cilt

» 1918'de Batıda Taarruz için Yapılan Hazırlıklar.....	529
» Batıda 1918 Taarruzu.....	581
» 1918 Senesi Yaz ve Sonbaharı, Nihai Muharebeler.....	665
» Son Söz.....	745
» Kaynaklar	753
» Dizin.....	755
» Haritalar	777

Sunuş

Osmanlı Devleti'nin 600 yıllık ihtişamlı hayatına son veren Birinci Dünya Savaşı başladığında müttefiki olan Almanya'nın ordularının başında genelkurmay başkanı olarak 19. yüzyılın efsane haline gelmiş büyük komutanlarından Moltke'nin aynı ismi taşıyan yeğeni "Küçük" Moltke bulunuyordu. 1914 Eylülünde kaybedilen Marne Muharebesi onun sonunu getirdi. Yerine getirilen Falkenhayn'ın sonunu ise 1916'daki Verdun Muharebesi'nde alınan mağlubiyet getirdi.

29 Ağustos 1916'da Alman Genelkurmay Başkanlığı'na doğu cephesinde Rus ilerlemesini durduran ve Tannenberg ile Masuria'da kazandıkları parlak zaferlerle Almanya'da kahraman ilan edilen Hindenburg-Ludendorf ikilisi getirildi. Ludendorff Genelkurmay İkinci Başkanı olmasına rağmen Hindenburg'la uyumlu bir mesai arkadaşlığı yaptı ve önemli kararlar alınmasında hep belirleyici oldu. Batılı tarihçilere göre "Hindenburg demek Ludendorff demektir" ve işte o andan itibaren Ludendorff'un hâkimiyetinin başlamış olduğunu yazdılar ve hatta onu zaman zaman bir diktatör olarak lanse ettiler.

Ludendorff taassup derecesinde Alman milliyetçisiydi. Her şeyin üzerinde tuttuğu Almanya'nın menfaatlerinin yükselmesine yarayacak her vasıta onun için mubahtı.

Ludendorff'un hatıralarında, genel tarih bilgisine ulaşmanın yanında Birinci Dünya Savaşı'nda her şeyimizle bağlandığımız Almanya'nın ordularına hükmetmiş bir komutanın sadece savaşı değil, siyaseti, uluslararası ilişkileri, Osmanlı Devleti'ne ve Türk ordusuna yaklaşımını bulmak mümkündür. Bizim için belki hatıratın en dikkate değer yönü de burasıdır. Ancak, Ludendorff Türk tarihi açısından tarihi gerçeklerle bağdaşmadığını düşündüğümüz ifadelere de eserinde yer vermiştir. Eser bir hatırat olduğundan, sahibinin kendi şahsi görüşlerini ihtiva ettiği göz önünde bulundurulmalıdır.

1916 yılında Merkezi Devletler olarak adlandırılan Almanya, Avusturya, Bulgaristan ve Osmanlı Devleti kader birliği ettikleri bu savaşta ortak strateji geliştirmek ve koordinasyon sağlamak adına Alman Genel Karargâh'ının bulunduğu Pless'te genel bir karargâh kurulmasını kabul etmişti. Aslında bu durum, savaşın bütün ağır yükünü çeken Almanya'nın savaşın kaderini belirleme yetkisini kendisinde görme arzusundan kaynaklanmıştı ve Almanya'ya her bakımdan muhtaç diğer üç devlet bunu itirazsız kabul etmişti.

Ludendorff'un hatıratında Türkiye ile ilgili çarpıcı bilgiler bulunmaktadır. Her olaya Almanya'nın menfaatleri açısından bakmayı adet haline getiren Ludendorff'un, Osmanlı Devleti ile ittifakı çok da benimsemediği ortadadır. Sadece Osmanlı Devleti değil Avusturya-Macaristan İmparatorluğu için de aynı fikirdedir. Ludendorff'un düşüncesine göre, Avusturya-Macaristan ve Osmanlı gibi ölüme mahkum devletlerle müttefik olmak Almanya için çok kötü bir şey olmuştu.

Ludendorff'un harp hatıraları Almanya'da 1919'da yayımlandı. Kısa bir süre sonra 1920 yılında Osmanlı Genelkurmay Başkanlığı'nca bir tercüme heyeti tarafından Almanca'dan Türkçeye çevrilerek eski harflerle basıldı.

Ludendorff'un harp hatıralarının yer aldığı bu kitap, 1920'de Genelkurmay'ın bastığı eski Türkçe çeviri nüshanın

Latin harflerine çevrilerek günümüz Türkçesi'ne uyarlanmış halidir. Osmanlı Genelkurmayı tarafından üç cilt halinde yayınlanan bu eseri bir ciltte topladık. Aynı zamanda eserin İngilizce nüshasından da istifade ettik.

Birinci Dünya Savaşı'nın 100. yılında savaşa dair yayınlanan kitaplar arasında özel bir yere sahip olan bu kitap, Osmanlı Devleti'nin dört yıl boyunca imzaladıkları antlaşmaya ve yaptıkları ittifaka sadakatle bağlı olduğu Almanya'nın o zamanki en yetkili asker ve devlet adamlarından birinin, genelde I. Dünya Savaşı'na, özelde Türkiye ve Türkler'e dair kişisel ve resmi görüşlerini ortaya koymaktadır.

DBY Yayınları
İstanbul, 2014

لؤڈندورف اور فوجی تاریخ پر بیسی

BEYAZIT DEVLET KÜTÜPHANESİ
KİTAP No. 160652 / I
TASNİF No.

در معادیت
ارکان حریریہ مکتبی مطبعہ
۱۳۳۶

Dersaadet
Erkân-ı Harbiye Mektebi Matbaası 1336 (1920)

Ludendorff'un
Harp
Hatıraları

1. Cilt

Birkaç Söz

“Ludendorff’un Harp Hatıraları”nın ne denli önemli olduğuna dair uzun uzadıya fikir beyan etmeyi lüzumsuz görüyorum. İçinden bizimle ilgili olan kısımları hakkında kanaatimi ilerleyen satırlarda açıklayacağım.

Fransız generallerinden Bovar tarafından bütün milletlere tavsiye edilen ve her millettten daha ziyade, özellikle bizim için hakikatleri anlama vesilesi olacak bu eser, en iyi mütercimler tarafından Almancadan Türkçeye tercüme edildi. Aynı zamanda Fransızcasıyla da karşılaştırmak suretiyle aslına uygun ruh ve mananın korunmasına özen gösterildi. Ancak eserin basım ve yayın aşamalarının aceleye gelmesi nedeniyle bazı noksanlıkların ortaya çıktığını itiraf etmeliyim.

Kitabın Türkçesi, üç cilt olarak hazırlandı. İkinci ve üçüncü ciltlerin bir an evvel yayınlanması, birinci cilt için gösterilen fedakârlığın hakkıyla anlaşılmasına ve buna binaen esere gösterilecek ilgi ve rağbete bağlıdır.

Ludendorff’un Harp Hatıraları, bir savaş tarihi kitabı değildir. Hangi görüşten olursa olsun, her devlet adamının okuması ve ülkesiyle alakadar her mütefekkirin mutlaka mütalaa etmesi lazım gelen bir eserdir. Yalnız bu kitabı bir gazete gibi sırf olay aktarımı yapan bir kitap olarak mütalaa etmeyip içinde, satır aralarında saklı mana ve maksadı anlamak üzere, tahlil ederek okumalıdır. Şimdiye kadar tarihten ders ve ibret almayı başımıza gelen felaketleri ziyadeleştirerek daha da ağır bir hale getirmiştir. Felaketler yaşandıkça onlardan ders alınması gerektiğini

tembih edenler çok oldu, fakat sağlam ve selametli bir yol gösterenlere nadiren rastlandı. Ludendorff'un kitabı, bilhassa, tarihi hakikatlerden gelecek adına çıkarılması gereken dersler içermesi açısından değerlendirilmelidir. Bu vesileyle, milleti, memleketi kurtarmak için tuttuğumuz yolu, müspet ve katı bir tarzda çizen düsturlar elde edilmiş olur.

İşte bu düsturları azim ve metanet erbabının gözü önüne sermek, bugün için olduğu kadar gelecek için de memlekete hizmettir. Yardım Allah'tandır.

Nişantaşı, 10 Temmuz 1336 (1920)
Erkân-ı Harbiye Mektebi Müdürü
Miralay Sedat

Ludendorff'un Harp Hatıraları

Fransız Generallerinden Bovar'ın Bir Açıklaması

Ludendorff! Ondokuzuncu asırda "Gnayzenav" ismi "Bluher" ismine nasıl üstün gelmiş ve 1870'de Kral-İmparator I. Wilhelm'in nâmı Moltke ismi yanında nasıl gölgede kalmışsa, Birinci Dünya Savaşı sırasında Ludendorff'un şöhreti de İmparator Wilhelm'in namını ve şanını öyle gölgede bırakmıştır.

Prusya'da¹ bizzat kendisi tarafından takviye edilmiş bir Prusya ordusundan başka bir şey demek olmayan Alman ordusunda, hükümdarın sözde bir kudrete sahip olması teamüllerdendir; orduların emir ve kumandası hakikatte bir Erkân-ı Harbiye-i Umumiye reisinin idaresine emanet edilmiştir. İşte bu esasa uygun olarak, Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcında birbirini takiben bu vazifeyi, üstlenen iki meşhur generalden biri Marne, diğeri Verdun'da görevleri sona erdikten sonra Almanya, 1916 Ağustos'u sonundan savaşın bitimine kadar, görevlerini o ana kadar Doğu Cephesi'nde başarılı bir şekilde ifa ederek şöhret salan ikiliye, yani "Hindenburg" ve "Ludendorff"a verdi. Gerçi Ludendorff resmen Hindenburg'un² sadece yardımcısı idi fakat hakikatte

¹ Prusya: Tarihin değişik dönemlerinde değişik anlamlarda kullanılmış bir deyim olmakla birlikte en çok 1713-1867 yılları arasında kendisine Prusya Krallığı adını veren Alman Devleti anlamında kullanılmıştır.

² Paul Ludwig Hans Anton von Beneckendorff und von Hindenburg daha ziyade Paul von Hindenburg (d. 2 Ekim 1847, Posen, Almanya – ö. 2 Ağustos 1934, Neudeck, Almanya) adıyla bilinen Alman mareşal ve politikacı. Hindenburg

Ludendorff'un hâkim olduğu konusunda ne Almanya ne de başka bir yerde kimse, hatta Ludendorff bile, aldanmamıştır. Ludendorff'un etrafında bulunan imparatorla Erkân-ı Harbiye-i Umumiye reisinin varlığı şekli bir tamamlamadan veya bazı şaşaalı merasim ve törenlerde verilen bir emri veya alınan bir kararı, biraz daha ağır bastırmaktan ibaretti. Hindenburg bizzat kendisinden ve General Ludendorff'dan bahsederken: "Ludendorff ise sadece 'Ben!' der ve onda dokuz başka hiç kimseden bahsetmez" der.

Ludendorff iki seneden fazla devam eden bu memuriyeti esnasında sadece Alman, Avusturya, Bulgar ve Osmanlı ordularını bütün cephe-lerde sevk ve idare ile meşgul olmadı! Bunlardan belki de daha fazla, imparatorluğun içişlerine ait hiçbir mesele, dışişlerine dair hiçbir müzakere ve önem derecesi ne olursa olsun, hatta herhangi bir idari tedbir bile, onun oluru olmaksızın halledilemez ve yürürlüğe konamazdı. Bu gibi hususlar Ludendorff'un bizzat şahsî teşebbüsüyle karara bağlanır ve tatbik edilirdi. Ludendorff'un nüfuz ve tesiri o derece büyüktü ki vatandaş ve müttefiklerden birçoğu onu, hiç de haksız sayılmayarak, "diktatör" olarak addederdi. Nitekim daha 1918 Mart'ında Hase ve Reichstag'da³: "Alman başvekili askerî heyetin önündeki bir perdeden ibaret olup hakikatte hükümeti idare eden Ludendorff'dur" demişti.

Ludendorff'un diktatörlüğü Alman ordusunun felaket saati gelip çatana kadar devam etti; o andan itibaren ise popülist şöhreti, bu şöhreti elde etmek için sarf ettiği müddetin aksine, çok daha çabuk sö-nüverdi. Bir zamanlar nasıl tüm ümit ve beklentiler Ludendorff'un

Prusya ordusunda uzun süre görev yaptıktan sonra 1913 yılında emekli oldu. Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinin ardından tekrar orduya çağrıldı ve Tannenberg'de kazandığı zaferle tüm ülkenin ilgi odağı oldu. 1919 yılında tekrar emekli oldu ancak 1925 yılında Almanya'nın ikinci ve Üçüncü Reich'tan önceki son cumhurbaşkanı olarak kamu hayatına döndü. Ocak 1933 yılında Adolf Hitler'in Şansölye olarak atanması sonunda Nazi Partisi'nin iktidara yükselişinde önemli rol oynadı. 1937 yılındaki Hindenburg faciasındaki zeplinin adı kendisinden gelmekteydi.

³ Reichstag: (Türkçe okunuşu: Raystag), Adolf Hitler'in Almanya'nın başına geçişine kadar Almanya Parlamentosu'nun toplandığı yerin ismidir. Bugün Almanya Parlamentosu yine aynı isimli binada, Berlin'de bulunmaktadır.

üzerinde toplanmış idiye bu kez de tüm memnuniyetsizlikler kendisi üzerinde toplandı. Bir zamanlar en belli başlı şahsiyeti olduğu fırkanın düşmanları, tamamıyla onun aleyhinde ittifak ettiler. Ludendorff tıpkı bir paratoner gibi millî itimatsızlığa hedef oldu. Ludendorff bir zaaf anında ateşkesin lüzumunu itiraf ettikten ve artık bekleyecek bir şeyi kalmadıktan sonra geri çekildi. İşte bu Ludendorff'dur ki; bugün "Harb Hatıraları"nı daha doğrusu, hem şahsî hem de temsil etmekte olduğu fırka namına bir müdafaanameyi; 1914-1918 seneleri zarfında Almanya'da birbiri ardına gelen hükümetlere karşı bir nevi ithamname ve büyük Almanya'nın yeniden ihyasına tam bir inanç gösteren delil hükmünde olan bu kitabı neşretti. Kitabın okuyucularına takdim edilen bu tercümesi aslına uygun bir basım olup tüm milletlerden okuyucuların alakasını çekecek bir eserdir.

Okuyucular bu kitapta ne bulacaktır? Bunu birkaç sayfada söylemek mümkün değildir. Ludendorff'un hayatını belgeleyip anlatmak ancak müstakil bir kitapla mümkün olabilecek bir meseledir.⁴

Bu kitapta hakkında söz söylenmemiş, değinilmemiş bazı noktalar olmakla beraber Ludendorff kendi kendisini açıktan açığa, olduğu gibi, anlatmış tasvir etmiştir. Bu kitap, vatanının azametini sağlam bir şekilde inanan tutucu bir eserdir. Ludendorff öteden beri bu fikirde bir zat idi. Alman Erkân-ı Harbiye mektebinde tabiye muallimliği yaptığı esnada, Alman Erkân-ı Harbiye-i Umumiyesi'nde stratejik yığınak şubesi müdürlüğü yaptığı devrede Prusya alanında en belli başlı üstatlardan biri idi. 1905'ten beri Gulmann'ın "Haşindirler fakat deli değildirler" dediği insanlardan, beşeri faaliyetlerin tüm alanlarında Alman milletinin göstermekte olduğu yüksek vasıflara güvenerek, Almanya'yı nüfusuyla uygun bir gelişmişlik düzeyine yükseltmek endişesiyle savaşı isteyenlerden biriydi. Gerçi o tarihte bu azgın pan-Germanistler imparatorlarını kendi fikirlerine meylettirememişlerse de hiç üzülmüyorlardı; devamlı olarak silahlanmaya ve askerî bütçenin çoğaltılmasına özen göstermişlerdi.

Bunlar harp istiyorlardı. Bu harbin gerçekleşmesi için meşru veya gayrimeşru her vasıtaya müracaat etmekten çekinmeyecek derecede

⁴ General Bovar'ın *Ludendorff* ismiyle ayrıca, 1 ciltlik bir kitabı vardır.

Kaynaklar

1. *Ludendorff's Own Story*, Erich von Ludendorff, vol 1, 477 s., by Harper. (Columbia University Libraries), (www.archive.com).
2. *Ludendorff's Own Story*, Erich von Ludendorff, vol 2, 473 s., by Harper Brothers Publishers, New York and London. (Harvard University Library), (www.archive.com).

Dizin^[*]

A

- Aachen 52, 59
abluka 224, 226, 227, 255, 316, 318, 322, 325, 349, 363, 450, 470, 633
Acemistan 219
Aden 188
adliye 202, 205
Afrika 18, 76, 273
Akdeniz 186, 187, 223, 322, 325, 501, 643
alay 49, 51, 59, 63, 425, 508, 555, 634, 719
Alay kumandanı 393
Albert 312, 590, 591, 599, 665, 667, 676, 678
Allenstein 63, 67, 68, 70, 72, 73, 74
alman 334, 412, 476, 511
Alman başkumandanlığı 217, 413, 414, 415, 464, 471, 493, 599, 613, 616, 625
Almanca 52, 191, 212
Almancılık 649
Alman Genel Karargâh'ı 231, 237, 265, 274, 304, 560, 561, 713
Alman kamuoyu 502
Alman medeniyeti 75
Alman muhacirleri 462
Alman ordusu 46, 60, 128, 183, 262, 289, 309, 456, 480, 489, 549, 705, 709, 725, 745, 747
Alman otomobil kolları 187
Alman sömürgesi 215
Alman taarruzu/taarruzları 228, 476, 586, 618, 662
Alman toprağı 26, 440
Alman Tuna Gemicilik Şirketi 362
Alman veliahdı 256, 276, 285, 412, 421, 424, 426, 429, 472, 474, 487, 583, 584, 605, 606, 620, 623, 627,

[*] Alman, Almanya, Avusturya-Macaristan, cephe vb. kelimeler metinde çok sayıda geçtiğinden dizine dahil edilmemiştir.

628, 638, 651, 653, 654, 659, 675,
690, 719, 722, 723, 737
Almanya Hariciye Nezareti 328,
329
Almanya hükümeti 89, 400, 416,
441, 610, 611, 618, 650
Alsace-Lorraine 47, 131, 412, 440,
462, 464, 469, 470, 504, 511, 524,
586, 631, 681, 710, 745
Alt-Autz 209
Aluta 293, 303, 304, 305
Amanos 187, 413
amele 98, 142, 149, 198, 256, 264, 286,
310, 323, 332, 333, 336, 337, 338,
339, 343, 349, 354, 367, 385, 387,
401, 402, 410, 411, 413, 445, 446,
455, 496, 497, 505, 568, 640, 746
Amerika 30, 109, 153, 207, 214, 224,
226, 228, 310, 311, 313, 315, 318,
319, 320, 321, 322, 323, 324, 330,
365, 368, 370, 383, 415, 416, 417,
418, 419, 420, 427, 431, 438, 450,
452, 464, 501, 530, 531, 533, 537,
578, 582, 594, 595, 600, 608, 625,
626, 641, 643, 662, 668, 682, 691,
699, 700, 719, 723, 738
Amerika Birleşik Devletleri 226,
310, 318, 364, 365, 450, 464, 594,
595, 643
Amerika harp sanayisi 189
Amiral Sims 418
Amiral Tirpitz 225, 519
Anadolu 187, 266, 413, 500, 501,
557, 610
Angerberg 63
Anglosakson 48, 369
Araplar 267
Arjantin 416
Arnavutluk 186, 261, 269, 725
Arras 153, 185, 276, 387, 411, 421,
422, 423, 427, 429, 452, 473, 564,
581, 582, 583, 584, 588, 591, 595,
597, 674, 675, 679
Arras Muharebesi 422, 423
Arşidük Charles 237, 241, 244, 245,
258, 259, 269, 289, 290, 295, 296,
301, 304, 306, 307, 433
Asker/askerler 38, 39, 43, 46, 49, 50,
56, 65, 66, 72, 90, 109, 123, 133,
145, 148, 154, 189, 195, 197, 201,
240, 241, 242, 264, 271, 278, 280,
285, 309, 313, 328, 331, 332, 333,
336, 337, 352, 373, 377, 385, 387,
388, 390, 391, 396, 397, 415, 418,
438, 445, 448, 449, 455, 460, 461,
462, 466, 470, 496, 517, 533, 546,
567, 576, 577, 578, 579, 595, 602,
606, 655, 691, 695, 706, 711, 720,
728, 746, 747
askeri elçi 268
askerlik 50, 65, 66, 144, 189, 200,
255, 321, 327, 334, 335, 338, 367,
432, 465, 469, 518, 544, 559, 560,
594, 645, 672, 744
Asya 187, 219, 223, 252, 265, 413,
414, 494, 501, 639
ataşemiliterler 274
ateşkeş 16, 20, 29, 34, 57, 347, 492,
498, 499, 500, 501, 550, 551, 552,
555, 562, 585, 594, 694, 697, 700,
701, 702, 703, 707, 708, 710, 711,
712, 713, 714, 715, 724, 733, 740
Atlas Okyanusu 225
Augustovo 78, 79, 83, 132, 138, 139,
140, 141, 142, 143, 146, 174

Avrupa 18, 22, 29, 47, 52, 62, 90,
131, 189, 227, 228, 252, 253, 358,
365, 416, 419, 430, 501, 506, 510,
530, 536, 594, 600, 624
Avusturya başkumandanlığı 217,
237, 613
Avusturya-Macaristan ordusu 76, 89,
90, 91, 92, 93, 95, 96, 97, 99, 100,
101, 103, 104, 105, 106, 115, 122,
124, 128, 134, 143, 183, 185, 231,
240, 242, 243, 244, 245, 246, 247,
253, 267, 288, 310, 357, 397, 405,
475, 477, 492, 501, 532, 536, 575,
600, 607, 672, 713, 745
B
Bağdat 187, 188, 219, 265, 365, 406,
413, 414, 492, 493, 494
bahriye 27, 30, 49, 186, 193, 223,
224, 225, 227, 255, 270, 316, 317,
319, 321, 322, 323, 325, 331, 348,
351, 375, 377, 386, 430, 441, 442,
445, 495, 496, 512, 513, 529, 549,
688, 710
Bailly-sur-Aisne 312
Balimov 135
Balkan 186, 189, 219, 259, 261, 262,
266, 269, 352, 358, 441, 510, 536,
698, 725, 745
Baltık 177, 223, 224, 227, 255, 319,
462, 549, 554, 616, 617, 618, 649,
687
Baltlar 199
Baranovici 183, 228, 229, 233, 235,
239
Baron von Seckendorff 200, 203
Baron von Willisen 478, 479
Bartenwerffer 40, 41, 72, 715
barut 56, 340, 347, 348, 428, 569
Barut 209
Başkumandanlık 30, 31, 33, 37, 38,
43, 45, 59, 75, 86, 90, 103, 124, 132,
135, 151, 263, 270, 272, 274, 276,
310, 311, 317, 318, 322, 354, 355,
370, 372, 409, 412, 420, 428, 429,
432, 433, 436, 437, 438, 440, 451,
453, 455, 456, 462, 465, 466, 468,
469, 474, 475, 478, 479, 485, 491,
492, 499, 504, 518, 524, 570, 585,
588, 589, 590, 591, 596, 597, 601,
609, 611, 620, 627, 628, 630, 639,
641, 648, 652, 653, 654, 658, 660,
665, 667, 669, 685, 687, 688, 691,
692, 695, 697, 698, 700, 706, 729,
734, 737, 741, 745
başvekil 35, 42, 47, 48, 251, 272,
313, 316, 317, 320, 321, 322, 324,
325, 327, 351, 353, 370, 375, 384,
402, 403, 439, 443, 444, 446, 448,
449, 450, 451, 453, 454, 455, 456,
466, 467, 498, 501, 503, 511, 512,
513, 519, 520, 521, 522, 523, 524,
542, 549, 551, 552, 585, 586, 587,
611, 629, 639, 647, 663, 670, 672,
673, 674, 684, 685, 687, 699, 702,
704, 707, 708, 709, 710, 711, 715,
716, 717, 727, 731, 739, 740, 741,
742, 745, 747
Batı Cephesi 130, 181, 186, 287, 405,
420, 436, 531, 535, 631, 671, 682,
688, 697, 728, 732
Batı muharebeleri 128
Batum 544, 553, 554, 557, 576, 610,
611, 647, 648
Bavyera 43, 155, 156, 192, 229, 230,
232, 234, 237, 258, 270, 271, 274,

275, 285, 300, 348, 349, 376, 453,
463, 520, 524, 525, 562, 603, 631,
738, 745
Bayeralı Lloyd 362
Bayern 167, 170, 171, 176
Beckmann 157, 161
Beissagola 156
Belçika 46, 47, 52, 53, 54, 56, 57,
58, 59, 60, 63, 85, 255, 275, 285,
297, 321, 322, 323, 324, 338, 347,
348, 353, 357, 367, 370, 407, 412,
416, 427, 429, 503, 504, 507, 508,
536, 543, 587, 603, 626, 638, 640,
674, 701
Belçika Zulmü 54
Belgrat 124
Berkkau 214
Berlin 16, 22, 23, 28, 29, 30, 31, 39,
42, 51, 52, 59, 86, 94, 109, 110, 124,
207, 210, 212, 220, 272, 274, 284,
320, 327, 338, 343, 355, 361, 376,
377, 400, 402, 443, 446, 447, 448,
449, 451, 452, 455, 476, 513, 514,
519, 520, 521, 522, 523, 524, 540,
541, 546, 547, 548, 551, 556, 558,
611, 613, 614, 632, 633, 635, 639,
642, 649, 686, 687, 693, 698, 699,
702, 703, 704, 707, 708, 709, 710,
713, 715, 716, 721, 727, 729, 735,
738, 740, 746, 750
Berlin Seferi 51
Bernstorff 313, 314, 323, 324, 417
Beskiden 152
Beyaz bayrak 57
Bialowieser 171, 176, 202, 205, 209
Bingazi 188
Birussebi 187, 493, 494
Bluher 15
Bode 260, 293, 294
Boğaziçi 223
Bolşeviklik 498, 544, 556, 632, 633,
642, 643, 646, 739, 746
Boroevic 123, 127, 152, 489, 490
Bovar 13, 15, 17, 22
Breisgau 51
Breslau 85, 88, 89, 90, 96, 112, 114,
115, 118, 122, 129
Brest-Litovsk 242, 243, 247, 537,
538, 539, 540, 555, 557, 563
Brody 235, 236, 241, 246, 290
Brzeszany 245, 290
Bschin 97
Bug 170
buğday 187, 360, 514
Bukovina 128, 159, 229, 289, 296, 434,
435, 436, 472, 479, 491, 499, 536
Bulgar 16, 184, 186, 259, 260, 261,
262, 263, 264, 268, 269, 288, 293,
294, 299, 301, 307, 358, 359, 397,
416, 427, 464, 492, 532, 533, 536,
576, 608, 609, 625, 665, 670, 693,
694, 695, 696, 697
Bulgar Çarı 263, 264, 464
Bulgar ordusu 261, 262, 293, 294,
299, 359, 397, 532, 576, 608, 625,
694, 695, 696, 697
Bükreş 260, 262, 296, 301, 304, 305,
306, 314, 359, 511, 561, 562, 586,
609, 670, 688, 714
C-Ç
Cambrai 231, 275, 282, 284, 285, 287,
312, 486, 487, 535, 567, 582, 583,
585, 590, 679, 691, 699, 721

Cannae 73
Carpathians 92, 93, 107, 114, 115,
119, 122, 123, 127, 128, 129, 133,
134, 152, 154, 183, 229, 232, 233,
235, 241, 242, 245, 246, 258, 259,
288, 289, 290, 291, 300, 432, 435,
476
casusluk 31, 40, 588
celp 78, 95, 102, 114, 136, 169,
181, 185, 196, 246, 256, 309, 322,
332, 349, 351, 353, 362, 397, 430,
460, 467, 484, 489, 530, 536, 575,
577, 599, 608, 628, 631, 636, 642,
643, 648, 655, 656, 683, 697, 706,
712, 719
cephane/cephaneler 57, 79, 135, 137,
165, 170, 173, 179, 256, 257, 277,
278, 306, 320, 339, 340, 341, 350,
413, 415, 422, 426, 430, 433, 452,
472, 483, 484, 488, 489, 567, 569,
570, 571, 573, 587, 624, 647, 659
Cernavoda 301, 358, 359, 558, 559
Charleville 229, 275, 681, 719
Chartreuse 54, 56, 57
Chentziny 97
cihan hâkimiyeti 366
Cobadinu 294, 295
Coblenz 61, 63, 65
Courland 155, 162, 168, 172, 194, 202,
203, 213, 215, 288, 441, 462, 466,
468, 509, 510, 521, 522, 524, 538,
539, 543, 544, 553, 554, 649
Crakow 90, 93, 94, 95, 107, 119,
121, 122
Crantz 41, 616
Czernowitz 231, 232, 435, 476, 481
Çanakkale 219, 501

çar 184, 190, 369, 414, 694, 697
Çek 130, 328, 357, 557, 642, 643
çelik 275, 340, 342, 349, 350, 567,
569
D
Danimarka 255, 318, 322, 357, 405
Dantzic 212
Darkehmen 81, 136
demir 59, 75, 148, 208, 291, 347, 348,
349, 350, 357, 437, 485, 506
demiryolları 98, 118, 119, 124, 127,
129, 142, 166, 169, 173, 174, 175,
177, 178, 187, 193, 346, 348, 350,
351, 362, 476, 491, 492, 557, 572,
659, 661, 662, 676, 725
deniz/denizler 48, 177, 223, 224, 225,
226, 270, 227, 255, 269, 270, 310,
319, 325, 408, 415, 417, 495, 496,
530, 594, 600, 612, 623, 643, 748
denizaltılar 317, 350, 688
denizaltı muharebesi 225, 226, 255,
416, 420, 438, 688
denizaltı muharebesi 226, 401, 427,
438, 738
deniz muharebesi 223
Deutelnoser 375
Dicle 187, 188, 494
Digger 149
diktatörlük 497, 502
diplomasi 51, 552, 558, 560
disiplin 49, 50, 390, 567, 601, 602,
603, 668
Dobric 293, 294
Dobruca 252, 259, 260, 261, 262,
269, 290, 293, 294, 296, 300, 301,

306, 308, 358, 359, 361, 362, 464, 558, 561, 576, 609
Doğu Anadolu 266, 557, 610
Doğu Cephesi 37, 116, 134, 152, 155, 163, 174, 187, 246, 258, 289, 294, 308, 378, 431, 432, 433, 435, 464, 465, 466, 467, 468, 479, 550
Doğu Prusya 64, 65, 83, 84, 87, 90, 92, 93, 108, 109, 113, 125, 127, 128, 132, 141, 148, 149, 171, 441, 520, 727
Doktor Michaelis 33, 453, 454, 457, 468, 502, 503, 510, 512, 513, 514, 515, 521, 629
Doktor Zimmermann 324
Dombe 119, 168
dörtlü ittifak 219, 254, 268, 358, 399, 430, 538, 547, 550, 560, 561, 695, 730
Dörtlü ittifak 532, 538
Drysviaty Gölü 183
Dubissa 156, 157, 173, 176, 178, 179
Dunajec 95, 119, 122, 123, 158
Dünya Harbi 26, 28, 558, 618, 669, 748
Düsseldorf 49, 51, 63, 393
düşman kuvvetleri 294, 484, 604
Dvinsk 180, 181, 182, 183, 184, 192, 194, 195, 219, 220, 221, 466
E
Eflak 292, 296, 301, 559, 562
Elbe 224
Elbing 77, 78
el bombası 282
Emmich 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60
Enver Paşa 244, 261, 265, 267, 268, 413, 414, 493, 494, 576, 609, 610, 639, 696
Erdel (Transilvanya) 129, 269, 291, 292
Erkan-ı Bahriye 442, 688
Erkân-ı Harbiye 14, 15, 16, 17, 18, 30, 31, 36, 37, 39, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 51, 52, 56, 60, 62, 63, 65, 76, 84, 85, 89, 110, 112, 116, 120, 154, 162, 168, 171, 585, 743
Erich Ludendorff 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 51, 249, 461, 527, 542, 705
Erich von Falkenhayn 31, 88, 109, 110, 129, 168, 292, 293, 296, 609
Ermeniler 188, 611
Erzincan 266
esir 59, 60, 74, 82, 92, 120, 121, 135, 140, 236, 277, 339, 377, 431, 450, 473, 490, 532, 588, 593, 602, 620, 652, 661, 667, 692, 713, 748
Estonya 544, 552, 553, 554, 649
Etain 312
F
firka 17, 70, 72, 79, 86, 89, 94, 101, 102, 105, 112, 122, 143, 144, 150, 152, 155, 156, 160, 184, 236, 245, 257, 259, 268, 278, 280, 293, 294, 295, 300, 385, 386, 394, 395, 402, 407, 421, 422, 425, 431, 432, 445, 451, 458, 460, 477, 479, 482, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 495, 557, 562, 566, 575, 594, 604, 616, 617, 624, 625, 631, 632, 633, 637,

651, 655, 656, 657, 658, 662, 666, 667, 668, 673, 678, 681, 682, 691, 694, 695, 697, 704, 719, 722, 728, 729, 730
Filistin 187, 265, 266, 267, 406, 413, 427, 471, 492, 493, 494, 533, 609, 610, 619, 625, 639, 647, 696
filo 223, 224, 269, 319, 480, 495, 553, 612
Finlandiya 187, 551, 552, 553, 615, 616, 617, 618, 643, 645, 682, 687
Finlandiyalı 551, 618
Flanders 153, 225, 255, 387, 427, 428, 471, 473, 474, 476, 480, 481, 482, 484, 486, 508, 509, 581, 606, 627, 628, 651, 654, 659, 660, 688, 692, 699, 720
Flanders Meydan Muharebesi 471
Flemenk 255
Fleron 54
Focsani 306, 307, 435
Frahnert 39
Francis Ferdinand 327
Frankfort 49
Fransa 22, 25, 46, 47, 52, 53, 76, 77, 131, 153, 186, 189, 212, 218, 234, 252, 265, 273, 275, 309, 311, 319, 320, 322, 347, 348, 353, 369, 370, 377, 380, 383, 402, 406, 407, 412, 420, 425, 427, 431, 436, 439, 440, 442, 446, 452, 464, 470, 471, 473, 489, 499, 501, 505, 507, 508, 520, 536, 572, 573, 577, 579, 594, 595, 599, 600, 619, 620, 621, 623, 624, 625, 626, 630, 641, 642, 662, 671, 685, 692, 700, 701, 703, 718
Fransız 13, 15, 20, 21, 47, 76, 85, 89, 186, 189, 219, 310, 369, 406, 411, 412, 423, 424, 425, 426, 427, 429, 436, 446, 469, 472, 474, 486, 488, 491, 507, 561, 598, 599, 608, 620, 626, 627, 630, 677, 694, 726
Fransız taarruzu 406, 412, 425, 677
Freiburg 51
Fritz von Below 140, 276, 389, 424
G
Gabriel 41
Galiçya 76, 87, 90, 99, 119, 123, 125, 149, 152, 153, 159, 160, 161, 163, 164, 213, 233, 244, 245, 265, 266, 267, 289, 290, 291, 295, 397, 432, 433, 439, 440, 452, 468, 472, 477, 491, 499, 535, 536, 547, 572, 580, 596
Gallwitz 136, 143, 144, 145, 146, 147, 155, 157, 160, 162, 163, 167, 176, 192, 276, 287, 429, 584, 628, 675, 680, 690, 693, 719, 722
Gambetta 29, 621
ganimet 74, 105, 121, 411, 567
gazete 13, 42, 197, 380, 383, 385, 392, 416
Gelibolu 186, 265
Genç Türkler 267
Genel Karargâh 30, 40, 63, 131, 159, 162, 164, 166, 167, 172, 173, 176, 218, 229, 230, 236, 244, 254, 255, 256, 257, 259, 263, 270, 272, 274, 275, 278, 288, 298, 300, 302, 331, 332, 335, 337, 338, 343, 344, 346, 347, 349, 351, 352, 353, 362, 378, 379, 381, 386, 387, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 405, 482, 498, 513, 515, 530, 531, 536, 550, 559,

562, 563, 568, 569, 572, 575, 576,
585, 587, 605, 613, 675, 677, 679,
680, 681, 683, 700, 704, 709, 710,
711, 715, 716, 718, 719, 720, 719,
723, 724
Georges Clemenceau 29, 372, 374,
501, 519, 546, 586, 594, 621, 630,
640, 641, 684, 689, 700, 712, 726
Geyer 41, 388
Gezici Ordu 40, 45
Gnayzenav 15
Gnesen 114, 118, 212
Gorlice 35
Gorz 312
Gosslershausen 63, 64
Graberka 290
Graf von Bredow 90, 94, 97, 108,
112, 114
Graf von Hertling 33, 515, 518,
521, 702
Grandenz 64
Grandük 83, 84, 101, 102, 117, 119,
133, 151, 184, 190, 397, 509
Grodno 95, 132, 133, 140, 141, 160,
161, 168, 169, 171, 172, 174, 175,
183, 195, 198, 199, 203, 466
Gumbinnen- Stalluponen 81
Güneydoğu Cephesi 77, 277
H
Haberleşme postaları 99
Hango 616
Hapsburg 328
Harbiye Nezareti 270, 271, 272, 332,
338, 345, 352, 356, 377, 379, 414,
425, 457, 557, 574, 576i 609, 682
harekât 39, 47, 51, 54, 63, 66, 79,
81, 83, 84, 87, 98, 105, 107, 108,
116, 122, 123, 125, 129, 132, 135,
136, 138, 141, 147, 149, 150, 160,
161, 162, 163, 164, 166, 170, 176,
179, 180, 181, 182, 183, 201, 205,
215, 218, 219, 229, 259, 260, 275,
278, 289, 292, 293, 296, 297, 300,
301, 304, 305, 330, 359, 360, 410,
426, 427, 434, 435, 450, 475, 476,
477, 490, 491, 492, 496, 542, 551,
552, 557, 564, 572, 579, 587, 588,
596, 604, 616, 617, 624, 626, 645,
678, 689, 724
Hariciye nazırı 323, 324, 524, 559,
586, 631, 632, 670, 673, 687, 708
Hariciye Nezareti 317, 322, 323, 328,
329, 360, 375, 381, 382, 383, 384,
416, 417, 460, 468, 503, 504, 505,
522, 552, 585, 613, 632, 640, 644,
645, 647, 674, 684, 686
harp ekonomisi 339
Harp Hatıraları 8, 13Harp hizmeti/
hizmetleri 370, 463
harp kayıpları 266
hastalık 266, 627, 638
hayvanlar 196, 197, 206, 215, 361,
387, 537
hayvan yemi 505
Heligoland 224, 225
Hermannstadt 258, 290, 292, 293,
302
Hesse 37
Heye 39, 96, 702, 727, 741
Heykeltıraş Betzner 597
Hindenburg Programı 343, 344,
413

Hoffmann 38, 41, 65, 106, 141,
157, 171, 222, 242, 258, 472, 500,
538, 539, 540, 541, 545, 547, 727,
728, 729
hububat 356, 362, 550, 551, 612,
613, 614, 646
Hunlar 212, 410
hususî otomobil 350
hükümet 19, 20, 21, 28, 29, 31, 32, 35,
71, 73, 130, 151, 158, 198, 200, 202,
206, 210, 214, 223, 253, 271, 274,
275, 286, 312, 315, 317, 318, 320,
325, 326, 328, 331, 334, 335, 336,
337, 338, 344, 346, 348, 360, 361,
364, 365, 366, 371, 372, 375, 376,
379, 380, 381, 383, 384, 398, 401,
402, 414, 417, 419, 431, 438, 440,
441, 444, 445, 446, 449, 450, 454,
456, 457, 459, 460, 474, 498, 500,
501, 504, 510, 511, 513, 514, 519,
522, 523, 524, 533, 537, 542, 544,
546, 556, 559, 560, 578, 579, 601,
609, 613, 614, 626, 630, 640, 641,
642, 646, 649, 650, 671, 684, 687,
695, 697, 700, 702, 703, 704, 706,
707, 712, 714, 724, 726, 728, 729,
730, 736, 739, 741, 745, 747, 748
I-İ
Ilsha 97
Insterburg 63, 81, 84, 85, 87, 88, 96,
129, 132, 133, 135, 136, 139
Irak 187, 188, 219, 228, 265, 266,
267, 413, 492, 494, 609, 625
Ivangorod 100, 101, 102, 103, 104,
105, 106, 159, 166, 167
iaşe 33, 51, 165, 177, 196, 198, 199,
256, 261, 320, 321, 328, 349, 352,
353, 355, 356, 357, 358, 359, 362,
391, 417, 447, 464, 506, 509, 548,
551, 552, 567, 587, 591, 608, 615,
623, 625, 631, 656, 730, 731
İaşe 352, 353, 356, 391, 464, 514
idarecilik 23, 203
ihtiyat zabıtları 393
İkmal taburları 241
ilhak 244, 261, 315, 359, 379, 398,
465, 469, 558, 559, 566, 571
imparator 15, 37, 42, 52, 104, 110,
162, 169, 177, 222, 247, 269, 270,
273, 314, 321, 322, 326, 328, 340,
364, 438, 439, 441, 442, 444, 446,
448, 449, 450, 451, 453, 463, 480,
519, 520, 521, 524, 539, 540, 541,
542, 543, 549, 550, 553, 556, 587,
597, 613, 629, 639, 650, 669, 670,
671, 672, 674, 685, 686, 688, 698,
702, 703, 705, 716, 738, 739, 742,
743
745
imparatorluk 43, 131, 219, 268, 274,
313, 317, 321, 328, 364, 365, 375,
450, 498, 505, 520, 521, 525, 557,
561, 586, 704, 728
İngiliz 20, 85, 109, 177, 186, 188, 189,
219, 224, 225, 226, 227, 265, 267,
361, 369, 384, 406, 408, 411, 417,
421, 423, 426, 427, 428, 429, 430,
436, 438, 473, 481, 488, 489, 491,
493, 494, 503, 577, 582, 591, 592,
594, 598, 599, 600, 604, 605, 609,
618, 625, 626, 627, 645, 656, 662,
676, 679, 682, 726, 733, 734
İngiliz taarruzu 428, 481, 679
İngiltere hükümeti 48, 503

İran 219, 266, 413, 610, 611, 625, 645, 648
irtibat subayı 91
İspanya 66, 318, 383, 505, 594
İstanbul 186, 223, 244, 265, 266, 267, 268, 357, 358, 493, 501, 696, 726
istifa 268, 697, 739, 742, 743
İsveç 23, 187, 224, 318, 349, 616, 618
İsveç hükümeti 187, 616
İsviçre 318, 357, 370, 383, 446, 465, 505, 533, 562, 607, 670, 703
işgal 22, 27, 33, 40, 53, 58, 65, 70, 72, 80, 113, 118, 134, 142, 149, 156, 159, 160, 165, 166, 167, 169, 170, 171, 172, 175, 178, 179, 180, 190, 196, 198, 201, 206, 207, 212, 215, 217, 221, 222, 232, 233, 255, 256, 258, 259, 261, 293, 294, 295, 298, 299, 301, 303, 306, 307, 324, 338, 339, 345, 347, 349, 351, 377, 378, 383, 387, 408, 413, 438, 457, 465, 467, 469, 486, 494, 496, 499, 506, 508, 517, 533, 536, 538, 544, 553, 556, 557, 561, 567, 572, 574, 575, 576, 606, 608, 610, 612, 615, 617, 618, 620, 621, 632, 643, 647, 648, 658, 667, 670, 675, 678, 682, 693, 697, 702, 715, 724, 737, 746
İtalya ordusu 158, 230, 427, 491, 501
İtilaf/İtilaf Devletleri/Hükümetleri 29, 30, 34, 94, 102, 125, 133, 139, 147, 151, 153, 158, 166, 185, 186, 187, 219, 226, 228, 251, 252, 254, 255, 256, 259, 261, 263, 265, 275, 286, 288, 295, 298, 299, 308, 309, 310, 312, 313, 314, 315, 316, 318, 319, 320, 321, 323, 326, 329, 338, 342, 349, 357, 361, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 382, 384, 401, 403, 405, 406, 407, 409, 410, 411, 413, 414, 415, 416, 418, 420, 423, 430, 436, 437, 439, 440, 442, 443, 444, 446, 454, 456, 469, 470, 471, 473, 474, 492, 500, 502, 505, 530, 531, 533, 534, 536, 538, 539, 545, 546, 547, 550, 551, 557, 558, 562, 563, 578, 586, 593, 598, 601, 608, 609, 621, 624, 641, 642, 643, 644, 652, 662, 670, 682, 688, 693, 694, 695, 696, 697, 699, 700, 702, 705, 713, 714, 725, 726, 732, 736, 738, 748
İtilafçılar 223, 364, 476, 501, 502, 503, 511, 515, 543, 545, 591, 668, 713, 714, 718
İtilaf kıtaları 256, 265, 643, 694, 697
J
Jakobstad 192, 219, 220, 221
Japonlar 92, 93, 223
Japonya 47, 95, 156, 252, 322
Jaroslav 158
Jekoff 264, 609, 694
Johannisburg 78, 79, 132, 136, 138, 143
K
Kafkasya 20, 350, 576, 610, 611, 647, 648, 696, 698
Karadağ 186, 217, 725
Karadeniz 48, 223, 294, 501, 612, 647, 649, 696
Kars 544, 553, 554, 557, 610, 648
karşı harekât 147, 259

Kattowitz 90, 94, 275
Kaymakam Nicolai 456
kazıcı 149
Keidany 156
kış seferi 137, 147
Kıta hizmeti 49
Kiao-chau 93, 215, 223
Kiel 49, 62
Kielce 97, 98, 100, 107
Kielmy 155, 156, 177, 178
kilise 191, 202, 213, 351, 525
Kimpolung 231, 293, 304, 435
Kirlibaba 290, 559
Kitchener 153, 189
Kolordu/kolordular 18, 33, 45, 48, 49, 63, 67, 69, 72, 74, 75, 76, 80, 81, 92, 96, 112, 114, 115, 127, 131, 136, 138, 148, 171, 177, 241, 244, 271, 272, 322, 378, 386, 394, 395, 420, 457, 460, 576, 604
Kont Schwerin 171
Kont von der Schulenburg 43
Kont von Schlieffen 46, 64, 75, 76, 85, 273
Korschen 79
Kovno 80, 81, 95, 132, 133, 139, 142, 156, 161, 162, 164, 168, 169, 172, 173, 174, 175, 176, 178, 179, 180, 181, 183, 185, 190, 191, 193, 194, 195, 198, 199, 203, 205, 207, 208, 209, 214, 220, 235, 237, 327, 361, 392, 468, 741
kömür 33, 111, 253, 258, 267, 310, 340, 346, 347, 348, 349, 350, 464, 475, 505, 506, 507, 508, 509, 514, 612, 645, 646, 681
Königsberg 63, 64, 78, 81, 83, 90, 136, 147, 205
köprüler 141, 174, 193, 194, 211, 303, 653
Köstence 301, 358, 359, 558, 561
Krafft von Dellmensingen 302, 478
krallık 110, 397, 402, 445, 492, 523, 559, 713
Krasnybor 138, 140
Kratzenberg 205, 212
Kreuznach 405, 420, 421, 440, 449, 459, 463, 464, 467, 480, 502, 524, 537, 538, 539, 540, 545, 559, 587
Kudüs 187, 493, 494, 639
Kulm 64
kumanda 22, 28, 43, 64, 67, 110, 144, 167, 175, 221, 225, 230, 240, 242, 261, 264, 276, 279, 289, 303, 304, 317, 341, 405, 412, 457, 469, 479, 492, 496, 532, 583, 584, 619, 631, 637, 638, 652, 663, 675, 678, 694
Kurschani 156, 157
Kutno 118, 119
Kutulamare 188, 219, 228, 265, 413
Kuzeydoğu Cephesi 53, 169, 287
Küçük Asya 219, 413, 501
küçük subaylar 50
Kürtler 188
L
La Basse 153, 429, 596
La Fere 312, 412, 581, 583, 588, 589, 595, 599, 679, 721, 737
layiha 48, 462, 465, 541
Layiha 541

Leh 90, 97, 99, 199, 212, 213, 310, 397, 401, 402, 465, 467, 468, 523
Lehistan 20, 75, 78, 89, 90, 94, 95, 100, 102, 111, 116, 123, 125, 128, 134, 136, 142, 144, 162, 163, 164, 165, 166, 169, 170, 175, 178, 180, 181, 182, 195, 203, 212, 213, 324, 360, 369, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 410, 439, 440, 441, 465, 466, 468, 508, 509, 510, 520, 524, 537, 539, 540, 541, 544, 547, 548, 549, 554, 555, 583, 650, 672, 687
Lehliler 89, 199, 441, 466, 524, 649
Letonlar 199, 203
Lettow 273
Liege baskını 25
Liege Kalesi 52
Limanovo 124
Liman Paşa 265, 266, 397
Linsingen 117, 128, 129, 151, 152, 192, 230, 231, 233, 234, 236, 239, 240, 242, 244, 245, 246, 258, 291, 431
Litvanya 20, 74, 148, 155, 159, 162, 168, 172, 178, 194, 199, 203, 207, 212, 213, 369, 441, 465, 466, 467, 468, 509, 510, 521, 522, 523, 524, 538, 539, 543, 544, 553, 554, 646, 649, 687, 728
Litvanyalılar 199, 465, 466, 467, 468, 522, 523, 538
Livonia 20, 545, 551, 552, 553, 554, 649
Lloyd George 29, 48, 316, 326, 370, 372, 373, 448, 485, 501, 503, 519, 546, 586, 594, 641, 689, 700, 712, 726
lokomotifler 347
Lomza 133, 136, 139, 143, 144, 146, 147, 160, 165, 167, 170, 171, 172
Londra 227, 228, 418, 507, 586, 629, 683, 703
Lotzen 42, 63, 70, 78, 79, 80, 87, 149, 159, 177, 191
Löbau 69, 70, 71, 72
Lossow 268
Lublin 96, 159, 166, 167, 170, 178, 399
Ludendorff Fonu 461
Lusitania 225, 418
Lutsk kavsi 233
Lyck 78, 79, 95, 138, 139, 141

M
Macaristan 47, 58, 64, 65, 76, 77, 80, 122, 124, 130, 145, 146, 179, 200, 218, 245, 280, 281, 312, 326, 349, 363, 374, 475
Macarlar 127, 129
Macaristan ordusu 475, 532
Mackensen 100, 101, 102, 104, 105, 106, 110, 119, 153, 154, 155, 158, 167, 171, 172, 185, 259, 260, 261, 290, 293, 294, 295, 296, 300, 301, 303, 304, 306, 307, 308, 359, 360, 396, 436, 558, 560, 562, 564, 726
madde-i muhrike 350
Madlung 200
mağazalar 84
Makedonya 186, 228, 252, 260, 262, 269, 288, 294, 299, 308, 406, 413, 420, 427, 429, 471, 476, 492, 501, 532, 535, 536, 576, 599, 607, 608, 609, 625, 684, 693, 695, 697, 709

624, 651, 661, 674, 680, 681, 690, 699, 724
makineli tüfek 195, 244, 261, 280, 282, 283, 290, 339, 341, 390, 484, 565, 567, 568, 574, 576, 592, 597, 598, 607, 653, 655, 681
maliye 202, 208, 211, 353, 704
mareşal 19, 151
Marienburg 64, 65, 68
Marne 15, 85, 620, 622, 623, 627, 650, 651, 652, 653, 655, 656, 657, 658, 659, 661
Maros Vasarhely 259, 288, 289, 290, 292, 293
Marquard 112, 171
Masurian 82, 117, 123, 132, 176
matbaa 31
matbuat 40, 42, 214, 375, 376, 502
Mauer 63, 67, 77, 78, 79, 80, 113
mektepler 202, 212, 532
mektup/mektuplar 197, 327, 385, 673, 716
Melior 243, 244
Memel 148, 155, 177, 178, 194
memur 31, 40, 51, 52, 147, 198, 210, 271, 273, 280, 284, 300, 347, 348, 391, 459, 460, 478, 539, 586, 618, 634, 671
memuriyet 38, 88, 210, 505, 747
Menzil hizmetleri 91
Meuse köprüleri 53
Meuse 473, 508
mevzi 43, 66, 99, 113, 121, 123, 128, 135, 141, 142, 143, 149, 153, 157, 175, 180, 193, 195, 215, 246, 283, 284, 288, 298, 299, 307, 312, 322, 387, 388, 389, 394, 396, 407, 413, 429, 430, 435, 476, 477, 564, 565, 569, 571, 575, 582, 598, 622, 624, 651, 661, 674, 680, 681, 690, 699, 724
mısır 360, 514
Mısır 188
Micheroux 54
Mihiel 217, 312, 680, 690
milis 53, 59, 534, 579, 628
milli meclis 467
Mlawa 68, 77, 78, 83, 95, 108, 109, 110, 113, 117, 119, 120, 121, 132, 133, 136, 145, 146, 147, 169
Molodetchno 180, 181, 182, 192
Montdidier 590, 591, 620, 622, 666
Moskova hükümeti 642, 644
Moskova sefiri 646
Mösyö Duisburg 286
muhafazakârlar 32
Muhlbach 289, 292
Munkacs 129, 131
Murman 187, 311, 551, 617, 618, 643, 682
Musa 22
Muş 266
Muths 41
muvaffakiyet 26, 60, 99, 108, 119, 222, 230, 231, 234, 236, 279, 284, 293, 294, 322, 325, 409, 425, 430, 433, 434, 436, 443, 475, 476, 489, 575, 579, 591, 644, 646, 650, 660, 676
Muvazzaf tabur kumandanları 393
mühimmat 153, 177, 344, 345, 407, 411, 417, 507, 581, 587, 591, 596
müşavir-i has 208, 741
müttefikler 20, 150, 224, 300, 315, 370

N
nakliye 59, 71, 165, 193, 194, 253, 261, 267, 307, 350, 356, 362, 387, 398, 420, 479, 480, 495, 530, 696, 719
Narajovka 289, 290, 300
Narew 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 76, 77, 83, 87, 92, 113, 132, 133, 136, 144, 145, 147, 160, 162, 163, 164, 167, 170, 171, 178
Narotch 183, 195, 220, 222, 233, 432
nazırlar 430, 548, 635, 670, 673, 735
Neidenburg 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 78, 117, 134, 145, 146
Nejlow 304, 305
Nida 96, 123, 158
Niemen 67, 72, 77, 78, 79, 80, 82, 83, 92, 93, 95, 132, 133, 142, 155, 157, 161, 164, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 183, 184, 190, 192, 193, 194, 198, 209, 220
Nikolai 40, 380, 715
Nikolaiken-Lotzen 63
nizamnameler 310
Noel 123, 194, 196, 217, 307, 501, 543
Norveç 318
Novo-Georgievsk 104, 163, 164, 168, 169, 170, 173, 174, 180
Novo Radomsk 97, 98, 119
Noyon 312, 406, 408, 591, 620, 622, 674, 677, 678
O-Ö
Oder 49
Odessa 557, 611, 612, 726
odun 199, 206, 209, 211, 215, 353
Okna 231
Oldenburg 54
Olenya 174
Olita 133, 139, 142, 175, 180, 466
orman 140, 141, 144, 202, 205, 209
Orsova 258, 260, 289, 290, 296, 299, 301, 302, 303, 304, 559
Ortelsburg 68, 72, 78, 133, 136
Osmanlı Devleti 7, 8, 9, 16, 52, 268
Osmanlı fırkası 265
Osmanlı Genel Karargâhı 269
Osmanlı hükümeti 544
Osmanlı ordusu 16, 494
Osmanlı tarihi 52
Osseman 214
Ostrolenka 144, 163, 166, 167, 170, 178
Otel 670, 702
Otel Union 52, 59
otomobil 59, 84, 166, 187, 345, 350, 351, 356, 479, 567, 659, 666
Otto von Below 113, 144, 157, 176, 288, 479, 583
Ösel 480, 481, 484, 495, 496

P
paket 385
pan-Germanistler 17
Panje 94
parti 32, 264, 372, 459, 578
Passenheim 68, 72, 78
patlayıcı madde 173, 347
Paul von Hindenburg 15, 16, 18, 19, 22, 23, 25, 26, 37, 62, 65, 69, 73, 74,

75, 87, 88, 89, 90, 94, 95, 96, 97, 109, 110, 129, 154, 177, 236, 247, 260, 312, 316, 327, 343, 344, 413, 437, 447, 706, 710
Peronne 487, 582, 583, 590, 666, 674, 677, 678
Petrikau 107, 120
Piave 481, 491, 623, 738
Pilica 102, 104, 105, 106, 123, 128, 154, 159, 163, 169
Pinsk 171, 176, 183, 192
piyade 18, 49, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 67, 70, 71, 72, 73, 97, 104, 105, 115, 117, 120, 128, 132, 134, 136, 137, 139, 140, 143, 144, 145, 154, 156, 157, 161, 162, 178, 179, 182, 185, 193, 220, 236, 242, 245, 260, 279, 280, 281, 282, 283, 297, 303, 304, 309, 340, 341, 342, 388, 390, 411, 428, 483, 486, 487, 488, 565, 566, 568, 569, 570, 571, 577, 588, 589, 590, 604, 607, 655, 680, 705
piyade livası 56, 59, 136, 139, 143
Pless 215, 229, 235, 236, 247, 251, 263, 267, 268, 275, 286, 287, 321, 324, 399, 405
Plock 112, 114, 118, 123, 145
Ploesti 306, 362
Polonya 90, 92, 107, 112, 113, 124, 221, 236, 241, 338, 348, 397, 399, 440, 441, 553, 710
Pomerania 110, 199
Port Arthur 93
Posen 15, 42, 66, 87, 89, 110, 111, 112, 114, 118, 119, 120, 124, 131, 135, 162, 199, 212, 402, 511, 586
posta 37, 40, 197, 214, 652
Pregel 63
Prens Leopold 167, 170, 171, 176, 202, 229, 234
Prens Max 206, 635, 636, 668, 684, 708, 711, 712, 713, 715, 717, 718, 736, 738, 742, 743, 745
Prens Oscar 247
Pripet 229, 234, 244, 252, 615
propaganda 28, 40, 226, 274, 363, 368, 369, 370, 380, 381, 382, 383, 384, 410, 415, 418, 455, 539, 545, 546, 550, 553, 555, 586, 610, 630, 633, 640, 683, 684, 692, 748
Prusya Harbiye Nezareti 271, 609
Przemysl 93, 97, 99, 101, 102, 103, 107, 127, 128, 143, 151, 158
Pultusk 77, 113, 162, 163
Q
Queue du Bois 55, 56
R
Radom 41, 92, 97, 98, 100, 101, 105, 106, 131, 163
Rahip Hoppe 197
Raigrod 132, 138
Rasova 294, 295
Rennenkampf 63, 66, 67, 72, 73, 75, 77, 78, 79, 80, 82, 83, 84, 95, 102
Retinne 54, 55
Riga 176, 179, 180, 222, 228, 229, 232, 234, 239, 243, 432, 472, 476, 477, 479, 481, 494, 495, 552, 648
Riga Körfezi 477, 495, 552
Romanya 18, 20, 111, 129, 186, 187, 192, 218, 219, 230, 232, 241, 245, 247, 252, 254, 257, 258, 259, 260,

261, 262, 266, 269, 275, 286, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 303, 304, 305, 307, 308, 310, 314, 318, 323, 335, 347, 350, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 396, 397, 405, 412, 433, 435, 436, 440, 441, 471, 476, 478, 494, 499, 500, 510, 514, 535, 536, 547, 548, 549, 550, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 572, 576, 601, 608, 611, 638, 647, 648, 651, 688, 694, 696, 697, 698, 726, 728, 730, 738, 746

Romenet Fundalıkları 81
Romen hükümeti 560
Romenler 292, 300, 307, 435, 560, 561
Rominten Fundalıkları 81
Roshan 113, 162, 163
Roshan-Pultusk 113
Roye 312, 406, 408, 666, 667, 674
Rudoph Peters 59
Rupprecht 43, 275, 276, 278, 407, 409, 412, 421, 486, 487, 583, 585, 590, 596, 606, 626, 627, 628, 651, 654, 655, 657, 660, 662, 666, 674, 675, 678, 683, 689, 719, 722
Rus ihtilali 426, 430, 436, 439, 496, 513, 545
Rus kuvvetleri 25, 120, 133, 139, 159, 167, 231
Ruslar 65, 68, 73, 74, 79, 82, 85, 86, 95, 98, 99, 101, 102, 103, 105, 106, 108, 117, 118, 119, 121, 122, 123, 127, 135, 137, 140, 142, 143, 144, 146, 147, 148, 151, 156, 158, 159, 160, 161, 163, 165, 166, 167, 173, 175, 178, 179, 180, 182, 183, 193, 195, 198, 219, 220, 221, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 239, 240, 241, 242, 244, 245, 246, 252, 289, 290, 291, 300, 306, 307, 384, 426, 433, 434, 442, 477, 546, 556

Rusya 20, 21, 22, 47, 76, 87, 92, 93, 116, 127, 133, 134, 149, 151, 153, 157, 159, 165, 182, 184, 185, 187, 189, 194, 266, 309, 310, 321, 324, 327, 380, 397, 398, 402, 403, 414, 415, 420, 427, 430, 431, 432, 436, 437, 441, 442, 444, 462, 466, 467, 468, 471, 472, 475, 476, 477, 492, 496, 497, 498, 499, 505, 510, 511, 514, 520, 524, 529, 532, 535, 536, 541, 544, 547, 550, 551, 553, 554, 555, 556, 557, 562, 563, 573, 575, 585, 601, 607, 615, 617, 630, 642, 643, 645, 646, 649, 687, 694, 698, 717, 728, 729, 739

S-Ş
sağ parti 32
sahra 37, 43, 54, 56, 96, 99, 111, 169, 173, 177, 187, 193, 195, 197, 200, 246, 259, 281, 340, 347, 351, 386, 435, 517, 518, 535, 566, 574, 575, 585, 621, 628, 634, 635, 716

Saksonyalılar 153
San 76, 86, 91, 92, 93, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 103, 105, 158, 159, 163
sanayi 42, 85, 153, 157, 208, 337, 340, 344, 346, 351, 365, 371, 506, 508, 516, 594, 645, 691
sansür 31, 214, 378, 379
Saturtzky-Pustomity 290
Schtabin 138
seçim 313, 365, 444, 445, 449

Sedan 390, 395, 719
Seeburg 67, 70
Selanik 185, 186, 261, 262, 358
sendikalar 518, 578
Shavli 155, 156, 157, 176, 178, 179, 195
Sırbistan 18, 20, 51, 124, 129, 152, 185, 186, 192, 209, 217, 218, 259, 262, 348, 352, 464, 688, 695, 696, 697, 698, 701, 710, 725, 726, 738
Sırp 128, 152, 186, 189, 261, 697
Sibirya 92, 93, 100, 101, 138, 141, 144, 145, 187, 311, 642, 643
Siegfried Mevzisi 312
silahlar 80, 339, 340, 344, 500, 565, 566, 642
Silesia 86, 87, 89, 90, 107, 110, 111, 114, 115, 139, 267, 441, 506, 507, 509
Sina 188, 219, 265, 493
siyaset adamları 32, 443
siyasi firkalar 32, 458
Skager Rack 223
Smorgon 181, 182, 183, 184, 194, 219, 220, 222, 228, 232, 233, 434
Sofya 267, 268, 293, 294, 358, 416, 464, 533, 694, 695, 696, 697, 698, 726
Soissons 153, 312, 406, 605, 619, 620, 621, 622, 651, 677, 678
Soldau 68, 69, 71, 78, 110, 112, 113, 117, 134
Somme 19, 228, 230, 234, 235, 254, 256, 275, 276, 277, 278, 280, 283, 286, 287, 297, 298, 311, 312, 339, 389, 406, 407, 408, 409, 412, 423, 424, 427, 582, 590, 592, 593, 599, 605, 606, 659, 663, 665, 666, 667, 674, 675, 676, 677, 678

Somme Muharebesi 254, 287, 297
Samsonow 74
sosyal demokrat 371, 385, 392, 395, 455, 456, 513, 578, 710, 714, 733, 750
Spa 405, 587, 639, 640, 642, 647, 650, 670, 672, 673, 681, 685, 686, 688, 689, 698, 699, 703, 704, 707, 709, 710, 724, 734, 735, 740, 743, 744, 745
Stalling Kütüphanesi 54
St. Mihiel Mevzii 312
St.-Quentin 312
Strasbourg 46, 51, 64, 68, 469
Struma 263
Styr 231, 233, 234
subay 38, 43, 50, 52, 62, 155, 197, 377, 382
sulh 29, 34, 35, 42, 165, 264, 284, 313, 314, 315, 316, 318, 320, 321, 324, 325, 326, 327, 362, 363, 366, 371, 372, 376, 383, 392, 398, 402, 403, 408, 414, 417, 419, 420, 430, 431, 432, 434, 437, 438, 439, 441, 442, 443, 447, 449, 450, 452, 453, 454, 455, 456, 458, 467, 474, 495, 498, 499, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 510, 511, 512, 518, 524, 537, 538, 539, 540, 542, 543, 545, 546, 549, 550, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 560, 561, 562, 563, 586, 612, 634, 640, 641, 643, 644, 671, 672, 673, 674, 683, 684, 685, 689, 698, 700, 703, 705, 706, 709, 710, 711, 712, 713, 718, 728, 732, 735, 736, 738, 739, 740, 749, 750

Suriye 187, 188, 493, 696
Suwalki 83, 139, 142, 154, 155, 203, 466
süvari fırkaları 79, 81, 121, 144, 155,
156, 180, 181, 182, 193, 472, 487
Svislosz 176
Şarap mahzenleri 84
Şeyh Sunusî 188
Şili 416

T
Tabya/tabylar 54, 55, 56, 58, 59, 60,
158, 170, 174
Taino 138
Taliim ve Terbiye Heyeti 391
Tammerfors 616, 617
tanklar 421, 483, 487, 566, 567, 655,
657, 666
Tannenberg 16, 36, 61, 66, 68, 75,
77, 80, 82, 132, 139, 144, 176, 252,
536, 727
Tannenberg Meydan Muharebesi
75
tarafsız ülkeler 357, 693
tarih 25, 50, 62, 147, 154, 200
Tarnopol 229, 230, 432, 433, 434,
476, 481
Tatar Geçidi 290
Tauroggen 147, 148, 155, 156, 177,
178, 195
Tayyare/tayyareler 72, 73, 103, 145,
171, 256, 261, 277, 278, 283, 342,
350, 386, 390, 479, 483, 507, 568,
588, 595, 607, 627, 654, 681
tazminat 324, 512, 731
telefon 37, 40, 44, 72, 73, 87, 191,
261, 275, 396, 422, 480, 482, 572,
587, 708, 734, 741
temettü 211, 345
Thiepval 287
Thorn 49, 64, 88, 90, 100, 108, 112,
113, 114, 118, 509
ticaret 42, 208, 209, 211, 214, 225,
227, 323, 324, 354, 355, 358, 366,
419, 508, 558, 595, 748
Tilsit 81, 83, 132, 139, 147, 148,
177
top 121, 140, 256, 279, 339, 340, 350,
422, 425, 428, 481, 568, 569, 570,
571, 595, 627, 628, 654, 682, 692
topçu/topçular 56, 58, 86, 95, 96,
135, 140, 141, 147, 163, 165, 169,
173, 220, 222, 244, 247, 256, 257,
261, 277, 278, 279, 280, 281, 284,
287, 298, 310, 339, 341, 386, 387,
389, 390, 393, 394, 421, 424, 428,
434, 471, 472, 478, 479, 482, 483,
486, 488, 489, 491, 566, 568, 569,
570, 571, 585, 588, 589, 596, 601,
607, 619, 621, 622, 627, 650, 652,
654, 655, 656, 665, 676, 677, 692,
699, 716, 725
Toros 187, 413
Trablus 188
Trabzon 219, 266
Transilvanya 252, 258, 259, 260, 263,
269, 286, 288, 289, 291, 292, 294,
296, 300, 301, 308, 329, 478, 499
Transilvanya süvari livası 292
Trans-Kafkasya 349, 647
travers 209
tren 21, 76, 78, 156, 165, 166, 169,
174, 175, 177, 180, 186, 187, 188,
192, 193, 194, 195, 206, 208, 209,
218, 220, 221, 231, 232, 240, 242,
246, 260, 264, 265, 267, 301, 340,

347, 350, 358, 359, 432, 434, 435,
469, 472, 475, 476, 509, 592, 609,
610, 611, 612, 620, 621, 642, 643,
647, 675, 681, 687
tren hattı 156, 166, 192, 194, 197, 220,
231, 301, 610, 611, 643, 647
tren malzemesi 347
tugay kumandanı 18
Tuna 22, 185, 186, 258, 259, 260,
290, 294, 295, 296, 301, 303, 304,
305, 306, 307, 360, 362, 562, 576,
696, 726, 738, 745, 746
Tutrakan 293, 296
Tuzla 294, 295
Türk/Türkler 188, 219, 228, 244,
259, 260, 265, 266, 267, 294, 301,
305, 308, 357, 397, 413, 493, 494,
544, 557, 561, 576, 609, 610, 625,
645, 646, 696
Türkçe 16
Türkiye 131, 186, 187, 188, 189, 219,
253, 254, 260, 262, 265, 266, 267,
268, 269, 273, 347, 348, 352, 357,
358, 360, 362, 379, 406, 413, 414,
455, 492, 494, 501, 533, 534, 576,
610, 611, 639, 647, 696, 700
Türk kıtaları 266, 397, 696
Türk ordusu 188, 266

U-Ü
Udine 478, 481, 490
Ukrayna 20, 547, 548, 549, 550, 551,
553, 554, 556, 557, 608, 611, 612,
613, 614, 615, 618, 645, 647, 648,
682, 696, 697, 717, 728, 729, 730
Uzjany 181, 194

V
Vardar 262, 263, 264, 406, 693,
694, 697
vatan 19, 23, 26, 62, 74, 86, 111, 189,
191, 281, 285, 309, 334, 349, 353,
371, 372, 376, 382, 392, 414, 449,
456, 457, 458, 459, 460, 463, 573,
630, 631, 692, 701, 742, 751
Vatan Dersleri 456, 457, 460
vazife 26, 38, 40, 46, 51, 54, 58, 61,
62, 68, 91, 108, 139, 175, 197, 199,
201, 204, 252, 267, 281, 284, 319,
333, 337, 351, 375, 396, 399, 431,
441, 454, 478, 519, 533, 535, 580,
702, 707, 719, 728, 733, 744
veliaht 43, 51, 237, 264, 275, 276,
407, 409, 412, 421, 487, 583, 584,
585, 606, 626, 627, 628, 656, 661,
719, 745
Venizelist 261, 299, 310, 609
Verdun 15, 19, 39, 85, 115, 217,
218, 219, 228, 256, 257, 275, 276,
277, 278, 287, 298, 309, 311, 312,
339, 387, 406, 411, 412, 421, 426,
430, 473, 474, 476, 481, 484, 486,
581, 582, 584, 588, 599, 627, 722,
737, 745
Vilna 160, 161, 174, 175, 179, 180,
181, 182, 183, 184, 194, 199, 203,
212, 213, 219, 221, 466, 521, 522,
523, 649, 687
Vise 52, 53, 681
Vishniev 182, 183, 193, 220, 222,
233
Vistula 64, 65, 66, 68, 70, 78, 90, 92,
93, 95, 96, 97, 98, 100, 101, 102, 103,
104, 106, 107, 108, 110, 112, 113,
114, 117, 118, 119, 120, 121, 123,

125, 132, 133, 134, 136, 142, 145,
151, 158, 159, 160, 162, 163, 164,
165, 166, 167, 169, 173, 178, 509
Viyana 98, 325, 327, 357, 358, 361,
398, 405, 438, 441, 443, 650, 670,
672, 685, 694
Vladislavoff 83
Vloszezowo 97
Vojusa 186, 261
von Batocki 207
von Bethmann 42, 47, 316, 324,
327, 375, 400, 437, 438, 444, 449,
451, 511, 525
von Bethmann Hollweg 42, 317,
321, 375, 398, 399
von Boehm-Ermolli 115, 233, 235,
241, 289
von der Goltz 70, 73, 79, 82, 83,
616, 618, 682
von der Marwitz 53, 152, 242, 488
von Eichhorn 136, 140, 143, 172,
174, 175, 237, 613, 614
von Emmich 52, 54, 55, 56, 57, 58,
59, 60
von Fischer-Treuenfeld 41
von Frommel 94, 100, 101, 107, 108,
112, 114, 118, 119
von Goszler 41, 521
von Harbou 41, 56, 57, 200, 352
Von Kern 196
von Khul 44, 276, 285, 287, 482,
487
von Klepsch 268
von Lauenstein 155
von Linsingen 117, 128, 129, 151,
152, 230, 233, 234, 236, 240
von Loszberg 44, 472, 482, 483, 659,
663, 674
von Mackensen 101, 102, 104, 105,
110, 119, 153, 155, 158, 167, 171,
172, 185, 259, 260, 261, 290, 293,
294, 295, 296, 300, 301, 304, 307,
396, 560, 562, 726
von Mertz 41
von Moltke 15, 31, 47, 48, 61, 63,
64, 87, 111, 253, 476
von Muhlmann 70, 83
von Posek 41
von Ranch 41
von Tieschowitz 41
von Volland-Bockelberg 39, 112
von Waldow 41, 99, 548, 729
von Wussow 54, 55
Vurgunculuk 345

W

Waplitiz 68, 70, 72
Warsaw 41, 93, 98, 100, 101, 102,
103, 104, 105, 117, 120, 163, 166,
167, 170, 173, 185, 206, 270, 399,
440, 467
Wavre-Namur 61
Wesel 49, 62
Wetzell 39, 388, 478, 722
Wever 41
Wilhelm II. 15
Willenberg 74, 78, 134, 166, 178
Wirballen 80, 81, 83, 139, 173, 181
Wlozlawek 112, 113, 118, 119, 123,
132, 133
Woodrow Wilson 30, 313, 315,
316, 318, 321, 323, 324, 326, 372,
416, 419, 438, 450, 505, 511, 512,

586, 594, 641, 700, 703, 710, 712,
713, 715, 718, 721, 725, 726, 727,
731, 732, 734, 735, 736, 739, 740,
741, 742

Wussow 55

Wytschaete 427, 428, 430, 452, 471,
534

Y

Yabancı Ordu Şubesi 41

Yafa 494

yağ 350, 356, 514, 645, 646, 647

Yahudiler 199, 466

Yerli halk 202, 205

yevmiye 333, 336, 344

yollar 52, 82, 97, 137, 141, 142, 161,
181, 182, 195, 206, 221, 572

Yser 430, 720

Yukarı Alsace 324

Yukarı Bobr 140, 141

Yunan 185, 186, 261, 263, 299, 492,
532, 599, 609, 695

Yunanistan 185, 261, 299

yüzbaşı 41, 57, 58, 61, 62, 72, 99,
108, 120, 208, 210, 211, 214, 388,
570, 629, 716

Z

zabit/zabitler 40, 42, 44, 49, 51, 72,
74, 84, 91, 127, 173, 195, 197, 204,
215, 244, 247, 266, 271, 319, 328,
330, 346, 364, 388, 389, 390, 391,
392, 393, 395, 396, 432, 453, 460,
463, 482, 483, 517, 523, 587, 593,
601, 604, 617, 634, 635, 636, 637,
638, 652, 659, 683, 691, 696, 715,
716, 719, 739, 740, 747

Zabitler Heyeti 51, 173, 393, 601,
617, 634, 638

Zastrow kolordusu 110, 113, 117,
118, 121

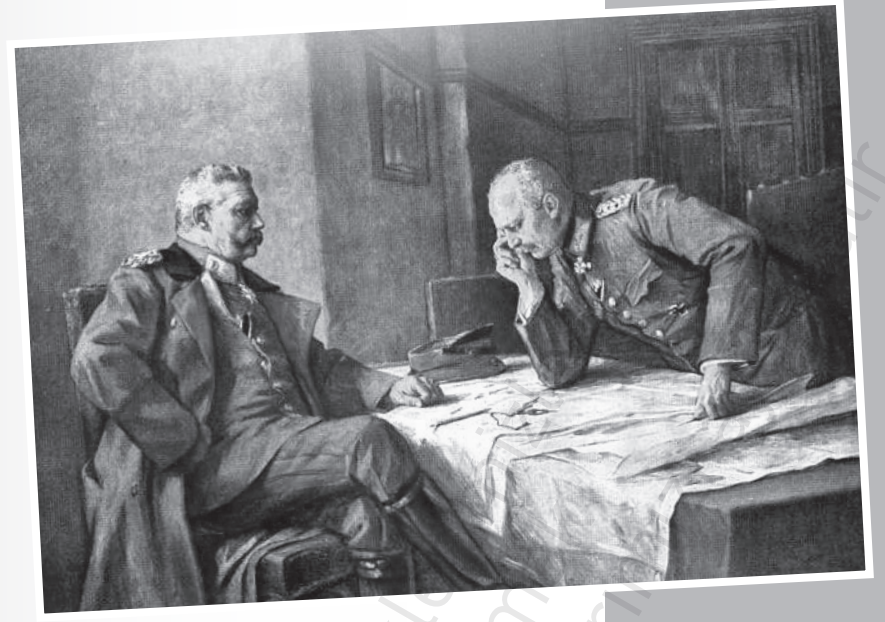
Zborow 245, 290, 432, 433, 434

Zeki Paşa 268

Zeplinler 386

ziraat 202, 205, 206, 207, 208, 349,
355, 357

“dün” den öğrendiklerimizle
“bugün”ü yaşamak
“yarın” larımızı aydınlatır.

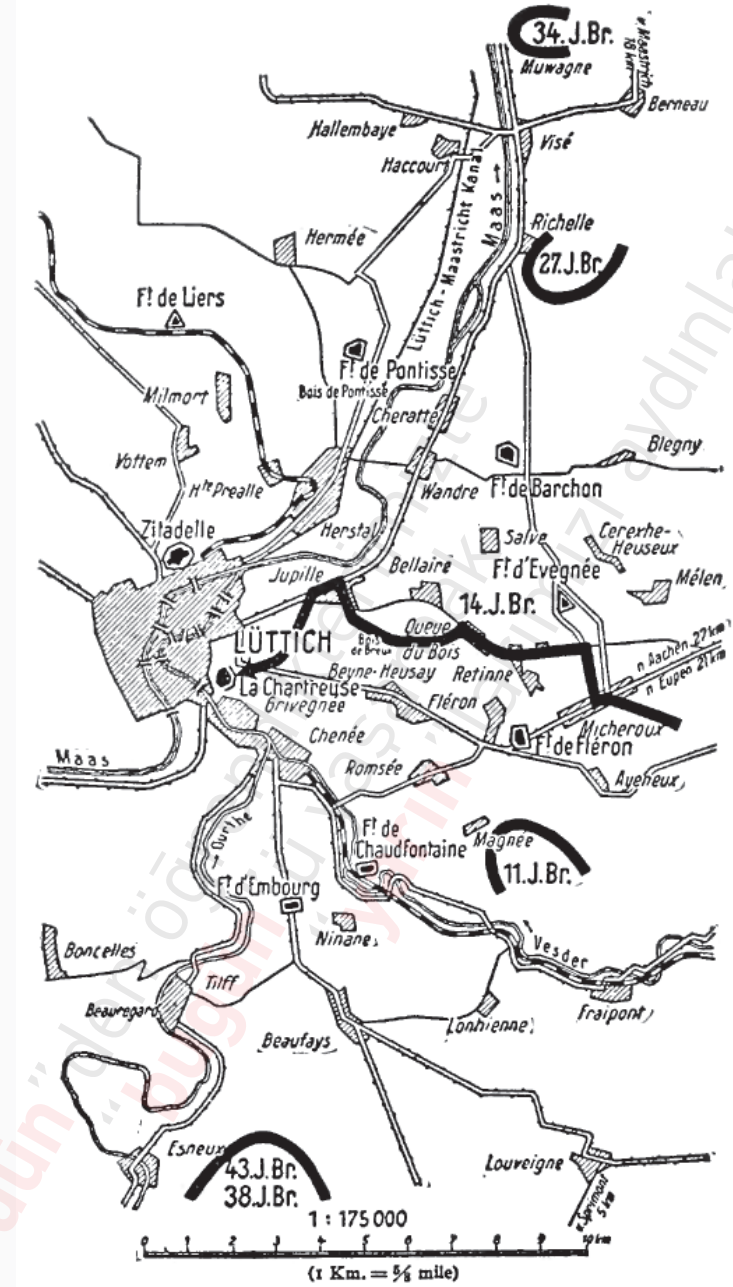

“dün” den öğrendiklerimizle
“bugün”ü yaşamak
“yarın” larımızı aydınlatır.

Ludendorff'un
Harp
Hatıraları

HARİTALAR

“dün” den öğrendiklerimizle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”larımızı aydınlatır.

Liège. 6 Agosto 1914'teki durum.

Birinci Dünya Savaşı'nda Gördüklerim ve Yaşadıklarım

İmparatorluk Almanyası'ndan, Hitler Almanyası'na uzanan yolda bir geçiş unsuru olan Erich Ludendorff, Birinci Dünya Savaşı yıllarının efsanevi Alman generalidir. 29 Ağustos 1916'da Alman Genelkurmay Başkanlığı'na, Doğu Cephesi'nde Rus ilerlemesini durduran ve Tannenberg ile Masuria'da kazandıkları parlak zaferlerle Almanya'da kahraman ilan edilen Hindenburg-Ludendorff ikilisi getirildi. Ludendorff Genelkurmay İkinci Başkanı olmasına rağmen Hindenburg'la uyumlu bir mesai arkadaşlığı yaptı ve önemli kararlar alınmasında hep belirleyici oldu. Batılı tarihçilere göre o andan itibaren Ludendorff'un hâkimiyeti başladı ve Ludendorff adeta bir diktatör olarak lanse edildi. Bu yıllarda Almanya adına alınan askeri ve siyasi her kararda muhakkak Ludendorff'un izni, onayı veyahut emri vardı.

Ludendorff'un hatıralarında, genel tarih bilgisine ulaşmanın yanı sıra Birinci Dünya Savaşı'nda her şeyimizle bağlandığımız Almanya'nın ordularına hükmetmiş bir komutanın sadece savaşı değil, siyaseti, uluslararası ilişkileri, şahsi duygu ve düşüncelerini, Osmanlı Devleti'ne ve Türk ordusuna yaklaşımını da bulmak mümkündür. Eserde aynı zamanda Türkiye ile ilgili çarpıcı bilgiler bulunmaktadır. Her olaya Almanya'nın menfaatleri açısından bakmayı adet haline getiren Ludendorff'un, Osmanlı Devleti ile ittifakı çok da benimsemediği ortadadır. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu için de aynı fikirdedir. Ludendorff'a göre, Avusturya-Macaristan ve Osmanlı gibi ölüme mahkum devletlerle müttefik olmak Almanya için çok da mantıklı değildir.

Birinci Dünya Savaşı'nın 100. yılında savaşa dair yayınlanan kitaplar arasında özel bir yere sahip olan bu kitap, Osmanlı Devleti'nin dört yıl boyunca imzaladıkları antlaşmaya ve yaptıkları ittifaka sadakatle bağlı olduğu Almanya'nın o zamanki en yetkili asker ve devlet adamlarından birinin, genelde I. Dünya Savaşı'na, özelde Türkiye ve Türkler'e dair kişisel ve resmi görüşlerini ortaya koymaktadır.

9 786054 635108

kitapadresi.com